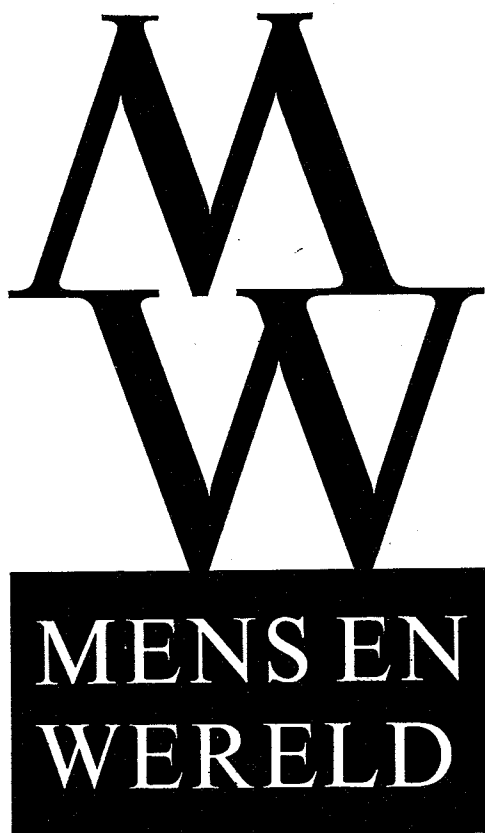

Terug van vakantie

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Verschijnt om de veertien dagen

**22ste jaargang nummer 15
12 augustus 1967**

Hoofdredacteur: dr. H. Bongers

Redactieraad:

mr. dr. M. Rood-de Boer, prof. dr. J. C. Brandt Corstius,
H. Mozes, mej. E. van der Reijden, R. de la Rie,
mr. dr. H. J. Roethof

Redactiesecretaris: J. van Straten

Goethelaan 73, Utrecht, telefoon (030) 3 15 63

Administratie, abonnementen en advertenties:
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 2 46 41
giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijzen per jaar:

voor leden van humanistische organisaties f 7,50
voor niet-leden f 9,50

buitenland f 12,-

Losse nummers f 0,50

In dit nummer o.a.:

H. Bongers: Terug van vakantie (pag. 1)

**M. Rood-de Boer: Proeve van een nieuwe grondwet
(pag. 3)**

**Casper Vogel: Blow up, de werkelijkheid uitvergroot
(pag. 4)**

**Liesbeth Brandt Corstius: Het mysterie van de
werkelijkheid (pag. 5)**

**D. H. Prins: Kan een niet-gelovige geen echte
naastenliefde hebben? (pag. 6)**

REIZEND door Frankrijk was het allemaal van ons afgevallen, de oorlogen, de rampen, de ongelukken, de beslommeringen, de zorgen. Onverantwoordelijk hadden wij genoten van de zon, van het zwemmen in een helder stuwmeer, van het rijden over de eindeloze wegen, langs de eindeloze korenvelden. Wij hadden rotstekeningen gezien van onze voorouders, 15.000 jaar geleden gemaakt in de Dordogne-vallei, wij hadden, braaf schuifelend achter gidsen, gezien waar Diana de Poitiers gewoond heeft, waar de hertog de Guise vermoord werd, waar de laatste maal vóór de Franse Revolutie de Staten-Generaal bijeen waren geweest. Wij hadden rondgelopen in de kathedraal van Bourges, onder dreunende orgeltonen en wij hadden het gouden masker gezien van de jonge Toet-Anch-Amon, zwaar bewaakt door roerloze gardisten. Wij hadden gegeten in onmogelijke kroegjes, tout-compris, en wij hadden de cybernetica beoefend in de Franse w.c.'s, denkend dat de zondvloed na ons zou komen. De wereld raasde ver van onze tent; wij hadden vakantie.

Bij thuiskomst wachtten de stapels kranten en daar begon het weer, fris en vrolijk. Wij raakten meteen weer betrokken bij het z.g. wereldgebeuren. Natuurlijk de rampen en de ongelukken, aardbevingen, branden, botsende vliegtuigen, bussen in ravijnen, maar dat is de gewone lijst en je denkt nauwelijks aan het nameloze leed van de nabestaanden; het is te gewoon. De oorlog in Viet-Nam gaat zijn hopeloze gang, steeds meer soldaten dus steeds meer gesneuvelden, steeds minder geloof in een oplossing.

In tal van Amerikaanse steden plunderingen, gevechten, arrestaties, doden, vernielingen. Wijze mannen in commissies benoemd om de motieven op te sporen, om te onderzoeken hoe dat alles gekomen is, terwijl ieder, die een beetje op de hoogte is, weet dat de kloof tussen arm en rijk niet te overbruggen diep is en dat nu is uitgebarsten, wat een eeuw lang is opgekropt. Ook blanken plunderden; ja natuurlijk, hun bestaan is óók onmenselijk. Het Midden-Oosten dreigt, na Israël's overwinning, een onoplosbare zaak te worden; de Arabische wereld gaat steeds

meer in een illusiewereld leven, en die illusie – dat zij het eens zullen winnen – wordt versterkt door hun grote bondgenoot. Inmiddels is de ellende, niet alleen van de vluchtelingen, onbeschrijfelijk.

Dan lezen we nog wat opgewekt klein werk; arrestaties in Spanje – onder de nieuwe grondwet – de uitlevering van Tsjombe, opgewekte berichten uit het nieuwe Griekenland, waar vrijwel alle mensenrechten met voeten getreden worden en een reisje van de Gaulle naar Canada, waar hij zich allervreemdst gedragen heeft – alsof de Engelse koningin, reizend in Friesland, de Friezen zou hebben opgeruid, omdat het Engels en het Fries verwant zijn.

Wij horen en lezen dan wel, dat het zo'n grootse en interessante tijd is, maar voor mij mag het best iets minder groots, omdat het individu zich steeds machtelozer gaat voelen in de waanzin. De problemen worden voor de leidende mensen te groot en redelijke oplossingen liggen niet in het verschiet.

ER is wel een middel om niet constant ondersteboven te geraken door dit alles en dat is je afsluiten van 'het wereldgebeuren'. Je werk doen, een boekje lezen, een eindje wandelen met de hond, de etsen van Hercules Seghers bekijken en niet meer in de kranten zoeken naar overlevingskansen, zoals Carmiggelt het uitdrukt. Dat kan wel even en velen kunnen het opmerkelijk lang maar plotseling breekt de wereld door in de huiskamer en in je hoofd, en die kunstmatige wereld stort in elkaar.

Zo dan, uitgerust, bruin verbrand en vol nieuwe indrukken, zoals dat heet, gaan we dan maar weer zoeken naar een soort harmonie tussen wat wij zouden willen en wat er gebeurt, tussen het persoonlijke en het algemene, tussen energie en berusting, tussen wil en gevoel van machteloosheid, tussen walging en liefde voor het bestaan. En daarin zijn wij niet anders dan de Cro-Magnon-mens, de kathedraalbouwer, Toet-Anch-Amon, koning Frans I of de Tourrenner. Wij gaan weer aan het werk, zonder illusies, maar ook zonder wanhoop want het leven is nog altijd de moeite waard. B.

KRITISCH ALLERLEI

door D. Roethof - Ensing

Franse pil verguld

EINDELIJK en ten lange leste, nog wel tijdens de laatste minuten van de slotzitting vóór dat het Franse Parlement op zomerreces zou gaan, is een wet aangenomen waardoor aan een situatie, die meer dan veertig jaren stand gehouden heeft, een einde kwam. Het gebruik en de verkoop van voorbehoedsmiddelen, inclusief de pil, zijn thans niet meer bij de wet verboden. De Daily Telegraph schreef dat de wet werd aangenomen door het opsteken van de hand, na een zeer lang en zeer heftig debat.

De verkoop van alle voorbehoedsmiddelen, de pil daarbij inbegrepen, zal echter onder strenge controle blijven staan en slechts toegestaan zijn aan apothekers, op vertoon van een doktersrecept.

Een merkwaardige bijzonderheid is dat jonge meisjes, die de leeftijd van 21 nog niet hebben bereikt, de schriftelijke toestemming van hun ouders nodig hebben, als zij tot gebruik van de pil wensen over te gaan, zelfs al zijn zij gehuwd!

Als de Franse vrouwen, zeker die op het platteland, dus nu de medewerking van hun huisartsen kunnen krijgen, waarbij we die van hun echtgenoten dan even buiten beschouwing laten, zullen zij eindelijk in staat zijn, evenals hun meer bevoorrechte 'collega's' in verlichte delen van West-Europa en Amerika, op gelukkiger en meer verantwoorde wijze tot gezinssamenstelling te komen. Hetgeen tevens betekent dat tienduizenden vrouwen de martelgang bespaard kan blijven via de zuster van de nicht van de buurvrouw aan een goedkoop en niet altijd betrouwbaar 'adresje' te komen, om een einde te maken aan een ongewenste zwangerschap. Een gang van zaken, die zo langzamerhand inderdaad schrikbarende vormen ging aannemen en een van de redenen is geweest om op herziening van een verouderde wet aan te dringen.

Voor f 15,- van de zorg af

FRAPPANT nieuwtje uit Berlijn voor ouders, die moeite hebben het 'sexuele vraagstuk' met hun kinderen te bespreken. Voor goed vijftien piek bent u van alles af via de Tusma (Telefoniere und Studenten machen alles), een hele grote flinke broer blijkbaar van onze Kriterion-studenten. Het Parool schreef dat die Tusma over een groot aantal medewerkers en medewerkers

beschikt met bijzondere gaven, hobbies en kennis.

Nu is daarbij gekomen pedagogische begaafdheid om kinderen voor te lichten over alles wat samenhangt met de seksualiteit. Voor drie gulden per uur komt de student met het kind praten, na het eerst een gekleurde brochure te hebben overhandigd waarin de belangrijkste feiten over de voortplanting in het kort vermeld staan. Aan de hand daarvan kan het kind vragen stellen, na ongeveer vijf gesprekken zijn de meeste kinderen voldoende ingelicht.

Fijn, dat is dan weer een zorg minder in zo'n huisgezin; het verhaaltje voor het slapen gaan, dáár zorgt de t.v. voor, in de vakanties sturen we de kinderen naar een kamp, verder wentelen we veel op de school af, voor de voorlichting huren we een student, ga zo maar door. En als er later toch problemen komen, zulke ondankbare kinderen, zeggen we dan, alles hadden we voor ze over...

Echtscheiding op zijn Italiaans

In Italië is men nu zo ver dat een parlementaire commissie met 25 tegen 20 stemmen heeft vastgesteld, dat de instelling van het recht tot echtscheiding niet strijdig zal zijn met de Italiaanse grondwet. De volgende stap echter zal zijn te maken dat de wetsvoorstellen nu ook het Parlement bereiken en daar behandeld zullen worden. De wetsvoorstellen op zich gaan allerm minst ver, de Haagse Courant noemde in een artikel vijf gevallen waarin echtscheiding op verzoek van één of beide echtelieden mogelijk zal zijn. Het gaat om gevallen als algehele krankzinnigheid, veroordeling tot levenslange gevangenisstraf, echtscheiding door een van beiden verkregen bij een buitenlandse rechtbank, waarna de betrokkene een nieuw huwelijk heeft aangegaan in het buitenland en dergelijke zaken.

Het blad gaat verder:

Echtscheiding is thans onder geen beding mogelijk. In dit opzicht is de wet van de Italiaanse staat nog strenger dan het rooms-katholieke recht. Dit heeft geleid tot de meest tragische toestanden. Mensen vernemen plotseling dat zij vader of moeder zijn van een aantal kinderen geboortig uit een huwelijk met iemand die zij sinds 20 of 30 jaar nooit meer hebben gezien. Kinderen kunnen niet de naam van hun eigenlijke vader dragen, soms ook zelfs niet van hun moeder, omdat zij voor de wet de kinderen zijn

van een andere man met wie hun moeder eenmaal getrouwd is geweest en die nu al sedert jaren in Amerika of elders een tweede huwelijk heeft aangegaan. Er zijn vele van dergelijke problemen, die alleen te wijten zijn aan de starheid van de wetgever. Het aantal gevallen van afpersing dat uit dit alles voortvloeit is legio.

Het Vaticaan is over deze gang van zaken allerm minst te spreken en de Paus heeft opgeroepen tot grote waakzaamheid:

Volgens het hoofd van de r.-k. kerk 'worden de belangen van de kinderen met kille onbarmhartigheid opgeofferd, waardoor ze weerloze slachtoffers worden van huiselijke wanorde'. De paus noemde het concordaat 'onaantastbaar'.

In een antwoord hierop schreef het socialistische blad Avanti:

Stellig is echtscheiding een gewetenszaak. En de ervaring in andere landen leert dat gelovige rooms-katholieken zelden of nooit hun toevlucht zullen nemen tot een echtscheiding daar hun geloof dit verbiedt, maar voor de staat liggen de criteria geheel anders. Er zijn ook nietroomse burgers en voor hen moet de mogelijkheid tot echtscheiding in bepaalde gevallen bestaan.

Ook huwelijken die gesloten worden door buitenkerkelijken in het stadhuis, in een protestantse kerk of in een synagoge, kunnen in Italië niet worden verbroken.

Mensen onder elkaar

Niemand zal van zijn naaste buurman verwachten dat hij zich voor uw plezier in de meest griezelige situaties begeeft, maar niet zodra betreden we het circus of daar willen we sensatie beleven. De sensatie mensen halsbrekende toeren te zien verrichten, omdat je daarvoor tenslotte betaald hebt, omdat het zalig is je keel van opwindende haast dicht te voelen zitten, lekker eng. Trapezewerkers met een vangnet hebben nooit dat succes, dat hun andere collega's te beurt valt, die werken zonder de beveiliging van zo'n net.

We stoten mekaar aan en zeggen huiverend: 'kijk eens, ze gaan werken zonder net, jô!' En we ver-

kneukelen ons al bij voorbaat, je kan niet weten, er gebeurt soms wel eens wat!

Laatst bij Toni Boltini in Den Haag gebeurde er inderdaad iets, Joe Andy werkend met een sabelstunt kreeg het vlijmscherpe wapen tot op het bot van zijn kin, bloed, sensatie! Heerlijk!

Circusartiesten blijven onder dit soort voorvallen meestal ijzig kalm, ze hebben het vak van jongs af aan geleerd en weten welke risico's er aan hun kunsten verbonden zijn, anders waren ze wel gewoon op een kantoorstuk gaan zitten.

Typerend voor de sfeer van het circus is de opmerking van Boltini: 'ik had te weinig sensatie in mijn programma, daarom kon ik Andy best gebruiken', typerend zijn ook de woorden van de artiest zelf (volgens de Volkskrant):

'Ik ben niet getrouwd, veel te riskant,' vertelt Andy. 'Ik ben een paar verzekeringsmaatschappijen langs gegaan, voordat ik iemand vond, die me wilde verzekeren. Voor tweehonderdzoveel in de anderhalve maand. Je moet je wel verzekeren, met dit werk. Als het nummer niet gevaarlijk is, heeft het geen succes. De mensen zitten eigenlijk te wachten tot die sabel valt. Bij het trainen valt hij vrij vaak. Maar dan heb ik een scherm-masker op met een gaatje voor de dolk. Ik doe het iedere dag.'

Handen uit de mouwen

Juffrouw Willy Wagenaar uit Blokker heeft 695 gulden en een zilveren hanger gekregen van de firma Philips voor een bekroond idee: niet langer bij het monteren van een onderdeel der telefooncentrales een tang en een haakje gebruiken, maar doodgewoon je vingers, aldus een bericht in Het Parool.

En dit is natuurlijk nog maar het begin. In 2067 zal iemand een beloning krijgen voor een idee om allerlei handelingen die men vroeger per computer deed via menselijke berekeningen tot stand te brengen; wel zal het dan wel uitermate moeilijk geworden zijn nog een mens te vinden, die in staat is zijn hersens op eigen initiatief te laten werken maar dat zien we dan wel weer.

De dood, hij brengt ons niet de hemel in, hij is 't volstrekte eind, geen nieuw begin, het onherstelbaar knappen van de draad, het breken van de ebonieten plaat. Wie nog het leven zoekt vinde het thans, dit kort bestaan is onze een'ge kans.

MAARTEN MOURIK

(Uit 'Nomade' - uitgave: A. A. M. Stols, 1960).

Proeve van een nieuwe grondwet (slot)

DE persoonlijke en geestelijke vrijheid van de burgers worden gewaarborgd door de grondrechten, neergelegd in de grondwet. De overheid kan deze burgervrijheden niet aantasten zonder grondwetsschennis te plegen.

Onze *materiële, persoonlijke* vrijheid is gegarandeerd door:

1. de bescherming van persoon en goederen, en
 2. de onschendbaarheid van de woning.
- De *geestelijke* vrijheid is gewaarborgd door:
3. de vrijheid van drukpers;
 4. het recht van petitie;
 5. het recht van vereniging en vergadering;
 6. de onschendbaarheid van het briefgeheim (straks ook het telefoongeheim);
 7. de vrijheid van godsdienst; en
 8. de vrijheid van onderwijs.

Het spreekt welhaast vanzelf, dat tussen persoonlijke en geestelijke vrijheden geen duidelijke scherpe scheidslijn loopt.

Voor het merendeel zijn de grondrechten in 1815 in de grondwet opgenomen; alleen het recht van vereniging en vergadering, de bescherming van het briefgeheim en de vrijheid van onderwijs werden aan de grondwet toegevoegd in 1848. Sindsdien zijn geen nieuwe grondrechten opgenomen. Ook de 'Proeve van een nieuwe Grondwet' houdt zich aan het oude, vertrouwde rij-tje, zij het dat de grondrechten in de Proeve in één hoofdstuk bijeengebracht zijn.

Vóór uitbreiding van het aantal grondrechten.

Ons grondrechten-pakket ademt nog duidelijk de geest van de vorige eeuw. De burger-vrijheden zijn typische produkten van 19e eeuwse liberaal denken. Aan de enkeling werd een zekere armslag verschaft, door aan de machtige overheid een halt toe te roepen. De keerzijde van het burgerrecht is een onthoudingsplicht van de overheid. In de grondrechten staat te lezen wat de overheid *niet* mag doen. Men zou deze grondrechten 'klassieke' grondrechten kunnen noemen. En, hoezeer ze ook mogen stammen uit een andere periode, ze zijn en blijven ook nu uiterst belangrijk.

Ons denken over de staat en het functioneren van de overheid is echter gewijzigd. Wij zien in de overheid niet alleen een lichaam (of lichamen) waartegen burgers zich moeten verweren, maar een de burgers besturende en vooral dienende macht. In dat denkpatroon past een nieuw soort grondrechten. De overheid heeft zich niet slechts te onthouden van inbreuken op de vrijheden van de burgers; wij verwachten, dat de overheid tevens actief optreedt, opdat voor de burgers een sociaal klimaat ontstaat, waarin de gegarandeerde vrijheden ook werkelijk genoten kunnen worden. Naast de klassieke vrij-

heidsrechten vragen wij *sociale rechten*, vastgelegd in de grondwet.

Immers, wat baat bijvoorbeeld de 'onschendbaarheid van de woning', wanneer men, op grond van een bepaalde huidskleur, helemaal geen woning betrekken kan? Wat baat het dat de grondwet 'bescherming van goederen' biedt en dat onteigening aan stringente regels is gebonden, wanneer men geen werk heeft, leeft op een bestaansminimum en in het geheel geen goederen heeft? Wat baat het, dat 'alle burgers op gelijke voet in openbare dienst benoembaar zijn', en dat we 'vrijheid van onderwijs' kennen, wanneer slechts een zeer klein percentage van de bevolking werkelijk tot volledige ontplooiing van zijn of haar capaciteiten kan komen en in feite benoembaar is?

M.i. zou het Humanistisch Verbond bij de minister van binnenlandse zaken er op aan moeten dringen, dat in de grondwet sociale rechten geformuleerd worden, binnen het kader waarvan de klassieke vrijheidsrechten waarlijk tot gelding kunnen komen. Het is ook denkbaar, dat slechts één ruim sociaal recht wordt opgenomen, waarin aan de burgers het recht gegarandeerd wordt, zich in zedelijk, lichamelijk en geestelijk opzicht zo volledig mogelijk te kunnen ontplooiën.

Tégen uitbreiding van het aantal grondrechten.

Tegen bovenstaand voorstel zijn enkele bezwaren aan te voeren. Allereerst dat wat ik wil samenvatten als het 'internationale tegenargument'. Men zegt: wij behoeven in onze grondwet de grondrechten niet uit te breiden, want de Nederlandse regering heeft de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, die in 1948 door de Verenigde Naties werd aanvaard, ondertekend. Deze Universele Verklaring is de allerruimste opsomming van grondrechten, die bestaat; aanvulling van de grondwet is derhalve overbodig.

Bovendien, zegt men, kennen we in Europees verband de Europese Konventie van de Rechten van de Mens van 1954, vastgesteld bij het Verdrag van Rome van 1950, eveneens ondertekend door Nederland. Tenslotte: in 1961 ondertekende ons land in Turijn het Europese Sociale Handvest, een opsomming van louter sociale rechten.

Het 'internationale tégen-argument' lijkt me daarom niet zo sterk, omdat de Universele Verklaring niets meer is dan een declaratie. Uiterst nuttig en belangrijk, maar geen stuk, waarmee de burger tegenover de overheid zijn recht kan doen gelden. Ditzelfde kan gezegd worden van het Sociaal Handvest. Weliswaar is, voor wat de Europese Konventie van Mensenrechten betreft, in een bepaalde procesgang voorzien, maar men kan niet stellen, dat daarmee de noodzaak van

een eigen nationale regeling overbodig is geworden.

Door al te sterk te leunen op internationale verklaringen en verdragen, ondergraaft men de waarde van de nationale grondwet. En tot slot: een verdrag kan op een betrekkelijk eenvoudige wijze worden opgezegd; daarentegen is het geenszins gemakkelijk de grondwet te veranderen. Het lijkt me dan ook buiten twijfel, dat de burger in de eerste plaats gediend is met een uitvoerige regeling van grondrechten in de eigen nationale grondwet.

Het tweede, veel gehoorde bezwaar tegen opnemen van een of meer sociale grondrechten in de grondwet, is misschien het best aan te duiden met het 'voor-ons-overbodig-argument'. Men stelt: 'Wij hebben dergelijke sociale grondrechten in Nederland niet nodig'. Of: 'onze volksaard kent geen discriminatie. Bij ons zijn alle burgers gelijk; allen hebben gelijke kansen, ook al staat het niet in de grondwet'.

Als humanist heb ik in de mens en in zijn mogelijkheden vertrouwen, maar geen blind vertrouwen. Ook in ons land bestaan situaties, die niet te rijmen vallen met – nu nog ongeschreven – sociale grondrechten. Het lijkt wat hoogmoedig, te menen, dat wij het wel zonder sociale rechten in de grondwet kunnen stellen.

Misschien wil de juridische sectie van de humanistische stichting 'Socrates' over deze zaak eens de gedachten laten gaan. Wanneer door ons niet alleen te kennen wordt gegeven, dat we in de Proeve van een nieuwe Grondwet de sociale rechten missen, maar wanneer we bovendien zouden aangeven hoe en waarom we het ons anders voorstellen, zou dat een positieve bijdrage betekenen van het Humanistisch Verbond aan de grondwet van de toekomst.

M. R.

Auroville, internationale stad

NABIJ Pondicherry in India wordt een nieuwe stad gebouwd, die een internationale gemeenschap van vijftigduizend mensen uit alle landen zal moeten huisvesten. De stad zal de naam krijgen Auroville, naar de grote Indiase geestelijke leider Sri Aurobindo, die in 1950 overleed. De gemeenschap zal zich baseren op het geestelijke centrum ('Ashram') dat door hem is gesticht. Het doel is in deze nieuwe stad de waarden en idealen van alle beschavingen en culturen bijeen te brengen.

Een team van tien Franse architecten en ingenieurs heeft de plannen opgesteld en zal de supervisie hebben bij het bouwen: vier zones – een woongebied, een internationaal gebied, een culturele zone en een industriële zone – zullen worden gegroepeerd om de Tempel der Eenheid in het centrum van de stad.

(Uit: Unesco-Nieuws)

BLOW UP: de werkelijkheid uitvergroot

LONDEN, tegenwoordig de 'swinging city', is zonder twijfel de meest geschikte plaats waar Michelangelo Antonioni zijn laatste film, *Blow Up*, kon maken. Deed de stad aan de mond van de Theems altijd nog denken aan conservatisme, statige gebouwen, weinig zon en muffe, verouderde bezienswaardigheden en miste men er de warme levendigheid, de polsslag van de tijd, nu betekent Londen voor jonge mensen: toonaangevend modecentrum, Carnaby Street, minimode, in felle kleuren herlevende Jugendstil, beat, lang haar en een golfengte waar Europa's jonge generatie gemakkelijk op afstemt. In deze wereld plaatst Antonioni de jonge, succesvolle fotograaf Thomas (David Hemmings). Een beter decor was nauwelijks mogelijk om aan te geven onder welke omstandigheden Thomas' leven zich afspeelt. Razendsnel, bekoorlijk, afmattend soms, voortdurend zijn camera meester, nonchalant, beroemd, maar eenzaam en altijd aan de oppervlakte. Zijn modellen vernedert hij door ze slechts te gebruiken en ieder menselijk contact te vermijden. Sjofel gekleed fotografeert hij op ontluiserende wijze menselijke wrakken in een achterbuurt-nachtlogement. Als hij in zijn Rolls Royce naar huis gereden is, frist hij zich wat op en verkleedt zich snel, tevreden met het, technisch gesproken, ongetwijfeld fraaie resultaat. Thomas fotografeert inderdaad schitterend, men moet dat erkennen, maar hij kan niet anders dan door het objectief van zijn camera kijken. Hij registreert het leven, zonder de diepte ervan ook maar in het minst te voelen. Nooit komt hij los van de techniek van het vastleggen in beelden. Hij betrapt het gebeuren, maar gaat iedere keer weer aan de werkelijkheid voorbij.

Op één uitzondering na en dat is het merg van de film. Toevalligerwijze in een park verzeild geraakt, ontdekt hij een jonge vrouw die een wat oudere man verleidt en meelokt naar een hoger gelegen, met struiken omzoomd grasveld. De instinctief geprikkelde voyeur Thomas volgt ze heimelijk en maakt koortsachtig foto's van dit treffende gebeuren tussen twee mensen. Na enige tijd ontdekt de vrouw (Varnessa Redgrave) de indringer Thomas en zij eist, uiterst gespannen,

de film op. Thomas rechtvaardigt zijn weigering met 'Ik doe mijn werk, verder niets; ik ben fotograaf.' Als zij terugholt is de man verdwenen. Thomas blijft bezig, onverstoord en allerminst verongelijkt. De beelden, meent hij, kunnen een schitterende afsluiting vormen van een fotoboek waar hij mee bezig is. Als de vrouw, Patricia, hem onverwacht in zijn studio opzoekt en haar lichaam zelfs aanbiedt voor de film, raakt Thomas zo geïntrigeerd, dat hij haar met een ander rolletje wegstuurt en dadelijk de opnamen ontwikkelt.

Plotseling ziet hij een vreemd detail en door een reeks uitvergrotingen (blow-ups) komt hij tot de overtuiging dat hij getuige is geweest van een moord. Achter de struiken meent hij een lijk te herkennen en zelfs treft hij op een andere vergroting achter een hek de dader aan, met pistool in aanslag! Diezelfde avond nog gaat hij terug naar het park, zonder toestel. Inderdaad vindt hij het lijk. Als het geluid van een camera-sluiters plotseling tot hem doordringt, vlucht hij, geschrokken, weg.

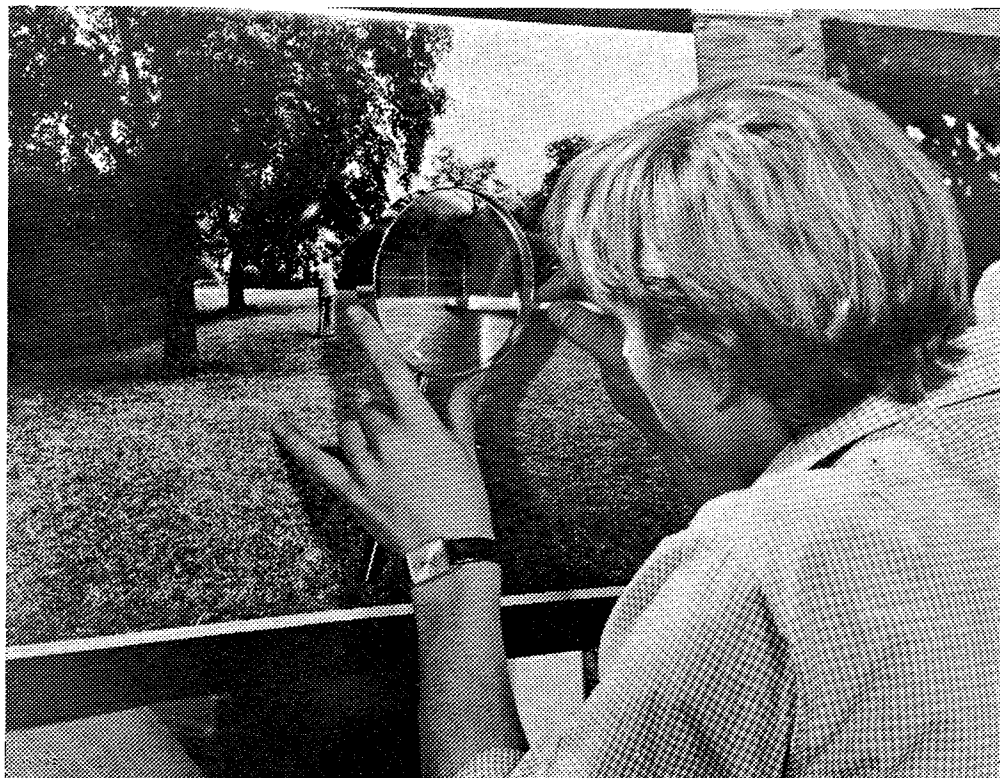
En hier begint Antonioni eerst goed aan zijn uitvergroting van de fotograaf Thomas en tracht hij de mens op te sporen, die daar, nu zonder toestel, tegenover een gedode man staat. Thomas vlucht weg voor het geluid van een zich openende sluiters, iets dat hij ontelbare malen zelf heeft geproduceerd. Hij rent weg voor... zichzelf? Antonioni gaat nog verder. Als Thomas thuis komt zijn

alle afdrucken gestolen; systematisch is zijn hele studio leeggehaald en alles meegenomen wat betrekking heeft op de opnamen in het park. Bij zijn terugkeer, de volgende morgen, met toestel nu weer (altijd keert de dader weer op de plaats van het misdrijf!) is het lijk verdwenen. Het enige dat hij nog overgehouden heeft is een detailfoto van de schim die hij voor het lijk hield en die tussen twee kasten verborgen lag.

Is alle houvast verdwenen? Op beklemmende wijze is het tegendeel ons dan duidelijk geworden. De succesvolle fotograaf Thomas vermoordde de werkelijkheid door haar slechts via het objectief van zijn spiegelreflex camera te ervaren. De fotoscène vormt in feite een weerslag van zijn eigen werkwijze. Op briljante wijze illustreert Antonioni dat in het slot van zijn film, als Thomas het park uitloopt en op een groep witgeschminkte, feestvierende studenten stuit. Twee van hen spelen een spelletje tennis, in mime. Geluidloos gaat de denkbeeldige bal over het net heen en weer. Ieder volgt gespannen de bal in zijn vermeende baan, behalve Thomas, die als buitenstaander aanvankelijk het taferel geamuseerd beziet. Als de bal echter over de gaasomheining vliegt, wordt hij door gebaren uitgenodigd hem terug te gooien. Getroffen legt hij zijn camera in het gras en 'gooit' de bal terug op de baan. Vanaf dat moment speelt hij het spel mee en hoort hij zelfs de aanslag van de racket tegen de bal.

De werkelijkheid van het leven, lijkt Antonioni te zeggen, is onzichtbaar. Toch moet de mens met dat onzichtbare spel meedoen. Wie de werkelijkheid slechts objectief denkt te kunnen gadeslaan heeft er niet alleen geen deel aan, maar doet haar geweld aan.

CASPER VOGEL

Lezingen voor de radio

Maandag 14 aug. 22.20 uur: A. Katan: 'Bij alles wat je heilig is' (Hilv. II).

Vrijdag 18 aug. 22.25 uur: Kort Kommen-taar (Hilv. I).

Maandag 21 aug. 22.20 uur: H. Bongers: 'Is het wel zo erg?' (Hilv. II).

HET MYSTERIE VAN DE WERKELIJKHEID

DE titel van dit stukje is dezelfde als die van een grote tentoonstelling, die op het ogenblik in Rotterdam (5 augustus-24 september) wordt gehouden en waar men een overzicht krijgt van het gehele oeuvre van de Belgische - nu 70-jarige - surrealistische schilder René Magritte.

Na de jaren van volledige abstractie, van de kleurenmassa's die ons op allerlei tentoonstellingen overspoelden, is er een duidelijke stroming aan te wijzen in de hedendaagse schilderkunst die 'terugkeert' naar een 'nieuwe' figuratie; de Pop-Art is hier één van de voorbeelden van. Het is voor de hand liggend dat de kunstenaars van deze stroming kijken naar hun directe figuratieve voorgangers, en dat de belangstelling voor het surrealisme en het magisch realisme daardoor groeiende is.

De schilderijen van Magritte lokken de argezoeker in een val. We kunnen nl. precies zien wat er op het schilderij is afgebeeld en dat stelt ons op ons gemak. Magritte schildert nauwkeurige afbeeldingen van zijn omgeving: de lucht, de boom, het huis, het interieur, zijn vrouw, de dagelijkse gebruiksvoorwerpen, zijn pijp. Laten we dan, op ons gemak gesteld, onze ogen, op zoek naar nog meer herkenbare zaken, over het schilderij dwalen dan stuiten wij plotseling op een incongruentie: de afgebeelde voorwerpen blijken een hoogst ongewone verhouding met elkaar te zijn aangegaan. Op dat moment kunnen we ons niet meer oriënteren, voelen wij ons door de voorstelling verraden. Uit de dagelijkse wereld vallen we in de wereld van de verwarring en van de verwarrende vragen: wat is wat, hoe zit dit eigenlijk. 'La trahison des images', heet het schilderij, waarop we een pijp zien geschilderd waaronder in schoolhandschrift geschreven staat 'Ceci n'est pas une pipe'.

De verhouding tussen de afbeelding en het afgebeelde houdt Magritte vaak bezig. Wat is een schilderij eigenlijk, lijkt hij zich af te vragen (en laat hij ons afvragen) als hij een schilderij maakt, waarop we het volgende zien: een schildersezal staat voor het open raam; op de ezel een doek, waarop net dat stukje landschap geschilderd is dat we niet kunnen zien, omdat het doek ervoor staat. Het landschap op het doek sluit aan bij het landschap buiten. Of zou dat stukje wat we niet zien kunnen, toch een ander landschap zijn geweest? De titel van dit schilderij is 'La condition humaine'. Door deze titel worden we opnieuw aan 't puzzelen gezet. 'Mijn titels zijn geen verklaringen en de schilderijen zijn geen illustraties van de titels', zegt Magritte. Ze voegen juist een extra dimensie toe aan het raadsel van het schilderij. Nu mag u zelf gaan zoeken naar het 'dichterlijk verband' (zoals hij dit zelf

noemt) dat er tussen titel en schilderij bestaat.

Het bij elkaar plaatsen van voorwerpen uit een verschillend milieu is een typisch surrealistisch kenmerk, de dadaïsten zijn ermee begonnen. 'Mooi', schreef de door de surrealisten bewonderde dichter Lautréamont, 'als de toevallige ontmoeting van een naaimachine en een parapluie op de operatietafel'. Nu zien de 'ontmoetingen' van Magritte op zijn schilderijen er niet zo 'toevallig' uit, door de zorgvuldige en overdachte wijze waarop Magritte zijn 'geïnspireerde gedachten' of 'poëtische ideeën' construeert. Hij wijkt hierdoor af van de werkwijze die André Breton - de voorman van het surrealisme - als dé surrealistische werkwijze aangeeft: 'psychisch automatisme, een dictee van de gedachte, zonder controle van de vrede, buiten elke esthetische of morele bemoeienis om'. Op basis hiervan ontstond bijvoorbeeld in de jaren '20 de 'écriture automatique', het automatisch voortlaten bewegen van de pen, het potlood of de penseel, zonder zich om de uitkomst te bekommeren. De action-painting die in de jaren '40' ontstond, bij schilders als de Amerikaan Pollock en waar weer een groot gedeelte van de abstract-expressionistische schilderkunst op voortbouwt, komt voort uit deze kant van het surrealisme.

Niets van dit alles bij Magritte, zijn hand weet heel goed wat hij doet als hij zijn vreemde ontmoetingen schildert. Breton noemde hem dan ook 'een surrealist op klaarlichte dag'.

In 1964 werd er in het Museum of Modern Art te New York een tentoonstelling van Magritte gehouden. In een vitrine ligt een kaartje dat de voorwerpen op de schilderijen van Magritte, als symbolen kwalificeert. Magritte schrijft een brief aan de directeur waarin hij o.a. zegt: 'ma conception de la peinture tend, au contraire, à restituer aux objets leur valeur et tant qu'objets, (ce que ne manque pas de choquer les esprits qui ne peuvent voir une peinture sans penser automatiquement à ce qu'elle pourrait avoir de symbolique, d'allégorique, etc...).')'. *) Het voorwerp als voorwerp laten zien is iets

wat de Pop-Art ook doet, als zij een soepblikje of een stofzuiger letterlijk naschildert. De invloed van Magritte op de pop-artiesten wordt dan ook door henzelf onderkent. In Amerika, waar de Pop-Art haar ontstaan vond, was Magritte eerder bekend en geëerd dan in Europa.

Een enkele keer ontkomt Magritte niet aan het gevaar dat zijn schilderijen té opzettelijk, té bedacht aan doen. Lukt het hem echter het 'poëtische idee' te verwerken tot een ook esthetisch bevredigend schilderij, dan ervaren wij het mysterie van de werkelijkheid.

LIESBETH BRANDT CORSTIUS

*) 'Mijn opvatting van de schilderkunst is daarentegen dat zij erop uit is aan de voorwerpen hun waarde als voorwerp terug te geven (wat niet nalaat de mensen te choqueren die geen schilderij kunnen zien zonder automatisch te denken aan wat het aan symbolen, allegorieën etc. zou kunnen bevatten).'

Uitwisseling wetenschappelijke apparatuur en boeken

GELEERDEN en instituten in geïndustrialiseerde landen hebben dikwijls apparatuur, die zij niet langer gebruiken, maar die toch nog van grote waarde zou kunnen zijn voor andere geleerden, vooral in de ontwikkelingslanden. Dit is vooral het geval met eenvoudige apparatuur voor het onderwijs in de natuurkunde, scheikunde, biologie, enz.

De Wereld Federatie van Wetenschappelijke

Werkers heeft zich bereid verklaard als bemiddelaarster op te treden voor iedereen, die wetenschappelijke apparatuur of boeken beschikbaar wil stellen en voor degenen, die dergelijk materiaal zouden willen ontvangen. Het adres van de World Federation of Scientific Workers luidt: 40 Gooze Street, London, W.1.

(Uit: Unesco-Nieuws)

Kan een niet-gelovige geen echte naastenliefde hebben?

DE redactie *) vroeg mij om te reageren op de bladzijden over 'Naastenliefde en geloofsmysterie' in de nieuwe rooms-katholieke katechismus, waar o.a. staat: *'maar zijn er dan geen mensen van grote, echte liefde zonder God? Dit is inderdaad niet mogelijk'*. Ik aarzelde. Moest ik nog eens mij keren tegen een uitspraak, die in de eerste tijd van het Humanistisch Verbond gehoord werd uit de mond van hen, die meenden hun gelovigen te moeten waarschuwen tegen het gevaar, dat hen van onze kant heette te bedreigen. Nu? Zoveel jaren later? Dit geluid was immers al lang verstomd.

Het verzoek van de redactie ging vergezeld van een exemplaar van het boek, waarin dit citaat was aangestreept. Ik las verder, maar het werd er niet beter op: 'Wel zijn er mensen, die vriendelijkheid en goedheid de prettigste manier vinden om met hun medemensen om te gaan. Dan ontstaan er zo weinig mogelijk botsingen, dan gaan de zaken het beste. Deze overtuiging kan men inderdaad bezitten zonder God. Maar ieder begrijpt dat voor zo iemand liefde een middel is tot iets anders. Dat andere blijkt het grootste voor hem (achting, goede gang van zaken).'

Ja lezers, het staat er. Begrijpt u, dat mijn eerste reactie was: 'Moet ik nu *hier* op ingaan?' Als ik het toch gedaan heb, dan is dat omdat het initiatief daartoe uit is gegaan van 'De Vragende Mens', het maandschrift, dat principieel haar kolommen voor discussie beschikbaar houdt, én omdat deze zelfde katechismus ook nog andere, méér verantwoorde opmerkingen over het moderne humanisme bevat. Intussen zal ik mij beperken tot de uitspraak, waarmee dit gedeelte eindigt: 'Zuivere naastenliefde bestaat niet zonder openheid voor de levende en ware God.' Het humanisme komt het eerst ter sprake, als 'geestesstroming... waartoe landgenoten, burens en vrienden van ons' gekarakteriseerd worden met het zinnetje: De humanisten willen een goed leven leiden alleen om wille van de mens.

Dat 'een goed leven leiden' is net iets te veel van het goede. Toch, als ik voorbij ga aan dat 'alleen' (betekent dat 'alleen maar', alsof 'om wille van de mens' zo bitter weinig is?) en dus lees: zij willen leven mét en vóór de ander(en) nu en hier, dan is dit een weliswaar te beknopte, niettemin rake kenschetsing, bruikbaar als beginpunt van mijn kritiek. Ik ben hier immers heel dichtbij de 'naastenliefde'.

De schrijver van bladzijde 321 maakt het mij nog gemakkelijker. Hij voert er een humanist ten tonele, die 'in een lang nachtelijk gesprek een buurman van zelfmoord afgehouden had, bij het lichten van de dag zijn huis binnentreedt, geradbraakt maar vervuld van een groot geluk.' Dit is de

schrijver aanleiding te vragen of hier nu niet voor de humanist een probleem ligt: 'Vanwaar, waartoe al het goede? Om te verdwijnen in de dood? Is heel deze wereld een doelloze gril? Wie zal ons bevrijden van een bestaan dat meer vraagt dan het geeft?' Ik heb de eerste vraag nog nooit uit de mond van een geestverwant gehoord. Voor mijzelf ligt hier geen probleem. Ik constateer, dat het goede (zij het niet zo heel vaak) voorkomt, gelukkig! Dat is mij genoeg. De twee andere vragen zou ik in deze vorm nooit stellen, omdat zij het antwoord, en wel een theïstisch van christelijke allure reeds vooronderstellen, dus geen echte vragen zijn.

Toch ben ik de auteur erkentelijk, zij zijn mij namelijk aanleiding om iets wezenlijks te zeggen over wat er in deze humanistische geestelijk raadsman, die een mens in grote nood en zijn wanhopige huisgenoten trachtte te helpen, omging.

Hij heeft zich niet afgevraagd, waarom doe ik dit eigenlijk? Waarschijnlijk wél: 'hoe moet ik het aanleggen,' en toch ook dat slechts ten dele. En na afloop is die vraag evenmin bij hem gerezen. Dat zou zelfs niet gebeurd zijn, als zijn pogingen tevergeefs waren geweest en hij zich even ongelukkig gevoeld zou hebben als in het tegenovergestelde geval gelukkig. Het is alles nog veel eenvoudiger.

Een mens lijdt. Een ander, tot wie dit door-dringt, helpt. Meer niet. 'Door ontferming bewogen' (deze woorden zullen de samenstellers van de katechismus niet vreemd zijn) doet hij wat hem te doen staat. En dit is geen eigenschap, in het bijzonder van humanisten. Het is er een, die diep verankerd ligt in de mens, een drang, waaraan hij, als de nood aan de man komt en als hij de dingen helder ziet, geen weerstand kan en ook geen weerstand wil bieden. Die stempelt de mens tot méns. Verraadt de volksmond het niet op onmiskenbare wijze, als zij in het tegenovergestelde geval zegt: dat is niet menselijk meer, dat is een onmens. Want wat er ook gezegd, terecht gezegd, kan worden over het menselijk tekort, over hebzucht en egoïsme, geldingsdrift en bekrompenheid, *dat andere is óók in hem*. Dat feit kan men van tijd tot tijd vaststellen, misschien vaker dan pessimisten, én mensen die behoefte hebben aan een verontschuldiging, menen. Zeker vaker dan dezen, als men niet alleen de grote, opvallende daden, maar ook de kleine meetelt, die niet gezien worden.

Ik en met mij vele anderen, wij hebben niet de geringste behoefte aan een 'fundering' van dit verschijnsel. Dat funderen en daarover van mening verschillen en ten slotte aan die verschillen de nodige aandacht blijven schenken kan datgene waarom het m.i. aller-eerst gaat: goed gerichte en uit een zuivere

gezindheid voortkomende daden, ernstig schaden. Ik zie er dan ook van af na te gaan in hoeverre de veronderstelde fundering hout snijdt.

Maar zou iemand kunnen vragen: En als nu mijn neiging mijzelf te geven in liefdevolle aandacht en zorg voor de ander, aangemoedigd en versterkt wordt door mijn geloof aldus Gods wil te doen, wat heeft de humanist dan daar tegen in te brengen?

Niets, door zich slechts buiten de kring van zijn geestverwanten te bewegen om te zien, dat er velen zo zijn, en hij zal dit respecteren. Maar hij blijft ernstig bezwaar maken tegen de neiging, die hierboven gesignaleerd en afgekeurd wordt om de eigen gezindheid als de éniig juiste en ware naar voren te brengen, en aldus de échtheid van ander streven in twijfel trekkend of ontkennend.

Tot slot van deze ontboezeming nog het volgende. Op bladzijde 336 trof mij de erkenning, dat in het humanisme christelijke levenswaarden vaak op boeiende wijze worden beleefd. Dat geeft de burger moed. Hij ziet af van het eigendomsteken, dat hier vertoond wordt (het christendom heeft een voorgeschiedenis in het westen, niet alleen in Jerusalem, ook in Athene en er zijn oudere buiten-christelijke culturen, waar deze waarden gevonden zijn); hij leest over de volgende zin heen (maar zelf kan het humanisme zijn diepste waarom niet geven) en getuigt met blijdschap van dit andere geluid in hetzelfde boek.

Verder? Wachten wat de toekomst brengen zal. De nieuwe katechismus zal wel spoedig herdrukt worden. Zij, die geloven, haasten niet.

DR. D. H. PRINS

*) De redactie van 'De vragende mens', welk blad in december 1966 bovenstaande beschouwing publiceerde.

Film over Nansen

BINNENKORT zal men met de opnamen beginnen voor een film over Fridtjof Nansen, vooral over zijn Poolexpeditie in 1893 en zijn menslievende arbeid in de Sowjet-Unie in de twintiger jaren, toen hij miljoenen slachtoffers van de hongersnood hielp door inschakeling van de Volkenbond. Een Noorse acteur speelt de hoofdrol. Deze Russische-Noorse film zal grotendeels in de Sowjet-Unie worden opgenomen.

(Uit Unesco-Nieuws)

Onderzeeboot op drift

DE Zwitserse geleerde dr. Jacques Piccard heeft een kleine onderzeeboot ontworpen, waarin biologen stil zullen kunnen meedrijven met de golfstroom, terwijl zij flora en fauna bestuderen. In de zomer wil dr. Piccard met vier andere geleerden gedurende vijf of zes weken op diepten tussen honderd en vierhonderd meter op de stroom meedrijven.

Als zij in de 1500 mijl lange Golfstroom drijven met een snelheid van 36 tot 48 zeemijlen per dag zullen zij waardevolle waarnemingen kunnen verrichten van de natuurlijke bewegingen en gewoonten van de zeedieren, temperatuur, zoutgehalte en andere natuurkundige bijzonderheden kunnen meten en opnamen maken van de geluiden, die vissen en andere zeedieren maken.

(Uit Unesco-Nieuws)

IK denk er ZO over

God of geen god (1)

IK heb me nooit erg druk gemaakt over het wel of niet bestaan van één of meer goden. Een discussie als thans tussen de heren Van Praag en Salm in Mens en Wereld heeft o.a. tot nut dat de mensen tot zelfonderzoek overgaan. Dit heeft bij mij geleid tot het gevoel, dat ik atheïst ben. Het feit echter, dat ik niet kan bewijzen dat er geen god is, noodzaakt mij me als agnosticus te beschouwen. De kwestie van die bewijsvoering acht ik vermakelijk. Immers, zij die per dogma beweren dat er een god is, vragen van hen, die beweren dat god niet bestaat daarvan het bewijs. Als 'niet-intellectueel' lijkt het me onmogelijk, althans zeer moeilijk iets 'niet bestaands' te bewijzen. Voor iets 'bestaands' moet een dergelijk bewijs toch eerder te leveren zijn. Indien ik voor mezelf, evenals gelovigen dan ook van 'geloven' mag spreken, dan geloof ik dat god niet bestaat. Hiermee kan m.i. de zaak voor veel practici als afgedaan worden beschouwd en de aandacht worden besteed aan nuttiger en prettiger zaken. Het vorenvermelde is alleen maar een persoonlijke mening, deze zal door velen als wel zeer simplistisch worden betiteld. Ik meen echter, dat het nuttig kan zijn voor de vele 'gewone' leden van het Verbond e.e.a. ook eens op een dergelijke eenvoudige manier te benaderen.

J. DIJKSTRA

God of geen god (2)

IN het onderschrift van prof. Van Praag bij het tweede artikel van de heer Salm staat: In de kern gaat het mij om de laatste vraag van de heer Salm: Wie bepaalt de inhoud van de theorie van het humanisme? Daarop is mijn antwoord: Niet de heer Salm, niet ik en ook geen commissie. Daarin zijn we vrij en laten we daarin vrij blijven.

Nu staat in de eerste regel van de rede van prof. Van Praag 'Wat is humanistiek?' het volgende: 'Humanistiek is de theorie van het humanisme' en in de laatste regel op blz. 12 staat: 'Zo een theorie is er eigenlijk nog niet.' Vreemd toch! Hoe kun je nu les gaan geven in iets wat er nog niet is. Maar goed, als het er dan nog niet is, dan zal het er toch zo gauw mogelijk moeten komen en om er te zijn moet het eerst gecreëerd worden.

Maar door wie dan, als prof. Van Praag het niet doet en ook de heer Salm niet en evenmin een commissie? 'Daar zijn we vrij in,' zegt prof. Van Praag. Dus ieder zou een theorie van het humanisme kunnen ontwerpen!? Nu geeft prof. Van Praag er al les in en al docerende zal er wel een theorie van het humanisme worden ontwikkeld. Maar is dat dan de theorie of een theorie van het humanisme? Verder staat op blz. 14 van dezelfde rede: 'Het tweede ontologische postulaat is het volgende: De wereld is compleet en dynamisch. Het onderscheidt de humanistische denkwijze zowel van het godsdienstige geloof als van het principiële nihilisme. Het betekent dat er niet nog iets achter of buiten de wereld is. De wereld wordt niet afhankelijk gedacht van een schepper, die er zin aan verleent, noch ook is er in de wereld een lege plaats, die door de afwezige schepper open gelaten is.' Hier is m.i. geen ruimte meer gelaten voor de mogelijkheid van het wel aanwezig zijn van een god of mysterie. In de inleiding van 'Rede en religie in het humanisme' schrijft prof. Van Praag onderaan op blz. 8: 'Misschien dat er ondanks alle gebrekkigheid en aanvechtbaarheid iets uit opklinkt van het ontzag voor het zijnsmysterie, die alle religiositeit kenmerkt, van het besef dat de wereld voortgestuwd wordt door een dynamiek die ook het leven in stand houdt...'

Hier staat de mens blijkbaar wel onder invloed van het zijnsmysterie, dat niet kan worden omschreven, maar het is er en het werkt, het is dus werkelijkheid voor hem en hij zal als hij hierover gaat nadenken, dit in zijn beschouwingen moeten betrekken. Het lijkt mij onredelijk deze lastige onbekende bij het uitwerken van de theorie van het humanisme tot nul te reduceren, maar dat is m.i. ook niet nodig. Daarom ben ik het met de heer Salm en de redactie eens een diepgaande discussie over deze problematiek op gang te brengen.

K. VAN DAM

Vreemde woorden

HOE goed H. Nuy en anderen over de inhoud van het metafysisch agnosticisme en wat dies meer zij hebben geschreven, toch blijft dat begrip voor vele leden van het H.V. – die niet meer dan lager onderwijs hebben gehad – een onbegrepen begrip. Men kan vaak uit het zinsverband wel eens opmaken, wat een vreemd woord betekent, maar meestal is het vervlochten in een te wetenschappelijke verhandeling, waarvoor de kennis van de leek te kort schiet. Hebben de schrijvers over het metafysisch agnosticisme en andere moeilijke zaken er wel eens over nagedacht, dat mensen met geringe ontwikkeling en een beperkt literair inzicht hun artikelen niet kunnen begrijpen? Als zij zich op het standpunt plaatsen: ik ben een geleerde en zij die universitair onderwijs hebben genoten kunnen mij wel begrijpen, dan schrijven zij dus(!) alleen voor intellectuele humanisten, en dat doet mij onaangenaam aan.

Dat in onze taal veel vreemde woorden zijn binnen geslopen die voor onze oren een vertrouwde klank hebben gekregen, behoeft geen verder betoog. Zelfs zonder klassicus te zijn kennen we woorden uit het latijn of grieks, die we als zodanig niet eens meer herkennen. Het is misschien gewaagd wat ik zeg, maar ik meen in verscheidene vergaderingen geconstateerd te hebben, dat sommige sprekers lijden aan een tekort aan kennis van de eigen taal, dat zij trachten te verbergen achter overvloedig gebruik van vreemde woorden. Dergelijke vertogen zijn ook vaak weinigzeggend.

Mag ik – die meer dan een halve eeuw geleden mijn 'taalonderwijs' kreeg in een schooltje waar het onderricht vijf cent per week kostte! – er bij de beter ontwikkelenden op aandringen het gebruik van vreemde, voor leken als ik onbegrijpelijke woorden tot het uiterste minimum te beperken?

L. J. v. d. BERG

(Door redactie bewerkt)

Pentagon tegen kerkelijk

jeugdblad om gedicht

over Vietnam

HET Amerikaanse ministerie van Defensie heeft verspreiding van een zondagschoolblad op Amerikaanse kazernes en bases verboden. Reden is een gedicht van een twaalfjarig meisje over napalm-bombardementen in Vietnam, dat in het blad werd afgedrukt. Het gaat om het zondagschoolblad van de Presbyteriaanse Kerk, dat tien percent van zijn oplage (130.000 exemplaren) verspreidt over zondagscholen op militaire bases en kazernes. Het voor het Pentagon 'pijnlijke gedicht' – Beschouwing over een napalm-bombardement op dorpen en oerwouden bij Haiphong – is geschreven door Barbara Beidler. Het luidt:

*Daar, daar was de schicht, van zilver en van goud –
zilver en goud –
zilveren vogels vlogen op –
gouden regen viel –
de rijstvelden vlamden van vers water –
het oerwoud barst open in goud, laat kleine
vuurvogels los –*

1951 100 INDEX-CIJFERS

1952 100 van de kosten van het levensonderhoud voor gezinnen van hoofd- en handarbeiders (exclusief sociale lasten) volgens opgave van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

1953 100

1954 104

1955 106

1956 108

1957 115

1958 117

1959 118

1960 121

1961 123

1962 127

1963 132

1964 140

1965 147

1966 156

1967 ?

stijging 0,85%

„ 2,54%

„ 1,65%

„ 3,25%

„ 3,94%

„ 6,06%

„ 5,00%

„ 6,12%

Hoe gaat dit verder?

In de brochure „Index-Benadering,

Hoe en Waarom” wordt

verteld op welke wijze „Aurora”

haar verzekeren een

zoveel mogelijk waardevaste

levensverzekering biedt.

N.V. LEVENSVZERKERING-MAATSCHAPPIJ

Aurora

Gebouw Aurora - Stadhouderskade 1a

Amsterdam - Telefoon 18 55 55

*kleine dieren met brandende pels –
en dan brandende kinderen –
rennend, hun kleren wapperen als vurige
vliegers –
schreeuwend, hun schreeuwen stervend naarmate hun gezichten verschroeien –
de manden van de vrouwen branden op hun
hoofden –
de schepen van de mannen glansden op de
rijstvelden... –
luister, Amerikanen –
luister scherp en lang.
De kinderen schreeuwen –
in het oerwoud van Haiphong.*

(Overgenomen uit 'Het Vrije Volk')

Uitdaging en antwoord

Inleidingen gehouden tijdens de bijeenkomst 20-jarig bestaan Humanistisch Verbond, door dr. H. J. Roethof, prof. dr. J. C. Brandt Corstius, prof. dr. J. P. van Praag. f 1,75

Humanisten over echtscheiding

Inleidingen gehouden op de juristenconferentie v.d. Humanistische Stichting Socrates, door dr. H. J. Roethof, mr. M. Rood-de Boer, mr. H. G. van Veen. f 1,80

Invloedrijken

Een verzameling van reeds gepubliceerde artikelen in het Woord van de Week over enkele belangrijke figuren, die, in de loop der eeuwen, de humanistische gedachte naar voren hebben gebracht. f 4,75

Bevrijdend Humanisme

H. Lips.

f 3,90

20 jaar Humanistisch Verbond

Een korte samenvatting over de jaren 1956 - 1966. f 2,90

Het Humanisme in de moderne wereld

Inleidingen gehouden tijdens het 16e congres. f 0,85

Te bestellen door storting of overschrijving op giro-rekening no. 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht, met omschrijving van de gewenste brochure.

Wij zoeken voor dochter, 17 jaar, Bibliotheek-school bezoekend, **kamer met pension**, liefst bij gezin te **Amsterdam**. Brieven onder no. 39 a/h buro M. en W.

Alleenstaand oudere heer **zoekt in kennis te komen** met dito dame. Liefst levendige verschijning. Beijwoning en auto aanwezig. Trouwen niet uitgesloten. Brieven onder no. 41 a/h buro M. en W.

Meent u ook dat er eindelijk een (voor ieder toegankelijk en aanvaardbaar) communicatie-centrum moet komen, waar **gepassioneerd/indringend gedacht en kritisch/provocerend gesproken** zal worden over alle samenleef-problemen? Hoe kunnen we dat creëren? Brieven met suggesties of kritiek onder no. 40 a/h buro M. en W.

Alleenstaande wed., financ. onafh., 65 jr., vitaal, alg. ontw. met belangst. voor natuur en cultuur **zou gaarne kennismaken** met alleenst. heer van dezelfde leeftijd en ontwikkeling, liefst lange sport. figuur, om op basis van ^{50/50} gezamenlijk vakantiereis te maken eind aug. of begin september, mogelijk met auto. Brieven onder no. 42 a/h buro M. en W.

Gezond natuurlijk leven is vegetarisch leven. Een gezaghebbend oordeel over de modernste stromingen op voedingsgebied vindt u in de „Vegetarische Bode”. Een proefabonnement voor zes nummers ad f 2,50 zal u hiervan overtuigen.

Administratie: Admiraal de Ruijterweg 236 huis, Amsterdam W 2, postgiro 9266.

MENS EN KOSMOS

Uit de inhoud: Dr. J. Niezing 'Het oorlogsbeeld als cultuurverschijnsel'; J. H. Bolt 'Planetisatie'; drs. D. E. King 'Impressies uit India'; dr. F. N. Sickenga 'LSD'; L. P. J. Braat 'Société Européenne de Culture' en dr. H. Groot 'Afrikaanse begrippen van tijd, geschiedenis en dood'.

Abonnementsprijs f 15,- per jaar (6 nummers). Losse nummers f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever **N. KLUWER-DEVENTER**.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Humanistische Correspondentiekring voor **huwelijkscontacten** opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 30 cent aan postzegels insluiten.

HUMANISTISCHE STICHTING

SOCRATES

OUDEGRACHT 152 - UTRECHT

juristen-conferentie

De humanistische stichting SOCRATES organiseert op zaterdag 23 september 1967 een juristenconferentie over

„de humanist en het gezag”

Inleiders: prof. mr. A. D. Belinfante
en mr. G. E. Langemeyer.
Voorzitter: mr. M. G. Rood.

De derde juristenconferentie van de stichting vindt plaats in het Erasmushuis te Utrecht, Oudegracht 152. Aanvang 14.00 uur. Einde der conferentie 20.30 uur. Kosten van deelneming f 4,- p.p. (voor donateurs en contribuanten, en studenten f 1,75 p.p.). Om 18.00 uur zal een broodmaaltijd worden geserveerd, waarvan de kosten f 4,50 bedragen.

Nadere inlichtingen worden u gaarne verstrekt door het secretariaat van de stichting: postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641.

Geschiedenis van het Humanisme in Nederland van Dr. A. L. Constandse

Verkoopprijs: f 8,90. Nu reeds te bestellen bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Postbus 114, Utrecht door storting of overschrijving op postrekening no. 30 49 60, met vermelding van de titel van het boek.